

Duschák Henrik festéküzlete Károlyi ucca (Városi bérház.) 1. sz. alatt!

Raktáron tart: mindennemű elsőrendű hazai és külföldi olaj- és lakfestéket és minden e szakmába
vágó háztartási cikket a legolcsóbb napi áron. 376 Festékek szakszerű elkészítését vállalom! Telefon 7-71.

Az ujszegedi Árpád Otthon

Visszaemlékezés, írta: Scossa Dezső

Azok, akik az ujszegedi liget végében és a deszkut mentén látják azt az egyemeletes házat, amelyet egy pár földszí- és épület, kert és egy kis gazdaság vesz körül s amelynek kapubejárataán régóta díszleg az »Árpád Otthon« felírás, aligha sejtik hogy mindez egy mintafalunak a csirája, amelynek csak az eszméje maradt fenn azok emlékeztében, akik azt életre kelteni akarták, — ezelőtt több mint husz esztendeje.

Akkor jött létre az Országos Gyermekvédő Liga, amelynek bölcsőjét ott ringatták néhai Karsay Sándor Bajza-utcai lakásának egyik szobájában, bizon csak hárman, akik szóval és írásban hirdetni merék, hogy azok a milliók, amiket a jótékonyág évente áldoz, nem hozzák meg a kamatot, mert felemészti azok jórészét a költséges kezelés. De azok az intézetek, bölcsődék, árva és szeretetházak stb., amelyek e jótékonyág forrásaiból élnek, nem váltak nagyobb hasznára nemzeti és társadalmi életünknek, mert nincs közöttük semmiféle kapcsolat, nem nyernek sehonnét irányítást, nincs felügyeletük és nemzeti szellemi széttagoltságuk valósággal mértelendező hatással van a gyermekek lelkületére, akiknek jövőjével nem törődnek s akiknek legboldogabb percük az, mikor az intézetek ajtaja becsukódik mögöttük. Azt hirdettük, hogy nagyobb bajok is vannak már, amiket orvosolni kellene s még nagyobbak lesznek, ha az egész árva és gyermekvédelem rendszeres és céltudatos megoldást nem nyer, mert a gyermeknyomor már olyfokú, hogy szociális problémává nőtt.

A ligának mindenki tagja, aki valamit, — filcéreket is, — adományoz a gyermeknyomor enyhítésére s hogy annak ügye a köztudatba vihető legyen, évente egy napot szentelünk csak a gyermekeknek, amely azok ünnepe legyen s amelyen a közjótékonyágban való részvételre az egész magyar társadalom minden rétegének mód nyujtassék. Ez az agitáció visszhangra talált. Néhai gróf Edelsheim-Gyulai Lipót, a jótékony főúr és gróf Vay Gáborné voltak legteljesebb apostolai s mellettük igen sok megértő lélek. Megértették azt Szegeden is, ahol az első gyermeknap sikere 6000 koronát jövedelmezett, ami akkor igen tekintélyes összeg volt.

A gyermekvédelmi törvények jótékony kihatása érezhető volt már akkor is, mikor az állami gyermekmenhelyek felépültek, de a társadalmi gyermekvédelem vezetését a ligának kellett kezébe venni, amelynek páratlanul nagyszerű működését ma már mindenki ismeri.

Ugy hittük, hogy Szegeden a társadalmi gyermekvédelem ügyével csak akkor biztosíthatjuk a város közönsége érdeklődését és áldozatkészségét, ha olyan intézményeket létesítünk a ligával egyetértve, amelyek a város szociális érdekeit szolgálják. Két irányban tettünk tehát lépéseket. A tanoncotthon szervezésével a tanonckérdés megoldását céloztuk az iparosok és kereskedők érdekében, akik a fővárosban máig tanonchiányban szenvednek s épen most indított országos mozgalmat az Alföldi Magyar Közművelődési Egyesület egy országos tanoncotthon létesítésére. A szegedi már több mint husz éve működik, mint a liga intézete. Szerencsénk volt, mert azt olyan kiváló erők vezették, mint Firtás Nándor felügyelő és Szvoboda János igazgató.

A másik intézmény volt az Árpád Otthon. Akkor sokat járván külföldön, az ott látottak alapján tettünk javaslatot és dr. Lázár György polgármester megértéssel fogadta tervünket. Hamarosan meg is kaptuk azt a 15 holdnyi városi területet, amelyen az intézet kifejleszthető lett volna. Lázár Györgyöt különösen a magyar-falu eszméje kapta meg. Mert a mi intézetünknek nem volt és nem is lehetett célja fiókinézetek megteremtése, hanem az, hogy a növendékeket, akiknek családi otthona teremtünk, megélhetést, munkát is biztosítsunk és módot adjunk arra, hogy ugyanott megtelepedhessenek és családot alapíthassanak. Így született volna meg Árpádfalva, egy minta-falu, ahol magyaros stílusú kertés házakban jómódu, elégedett munkásnép lakik. Husz családi házat kontemplálunk, ahol 400 növendék talál helyet. A már kiképzett, felszabadult iparosok, munkások keresetét azok az üzemek biztosították volna, amelyek létesítésére ajánlatunk nem is egy volt. Ugy gyárak, üzemek ajánlkoztak hogy itt telepeket állítsanak, amint a megfelelő munkáseleget biztosítani tudjuk számukra. Hát itt volna elég hely ilyen

üzemek megteremtésére és husz év elég lett volna, hogy ma ott füstöljenek a gyárkémények, sorakozzanak a tulipános házkapuk a gyümölcsfákkal szegélyezett utcákon, templomokba siessenek vasárnaponként a dolgoz emberek százai, akiknek ajakán az isten ígéje, szívében hazaszeretet és kezében az eke szarva, vagy a kalapács és szerszám van. Ugy képzeltük, hogy a minta-falu, amelynek szerencsés fekvése a legjobb közlekedést (ut és vasút) nyújtja, egészséges is a legjobb helyen lesz, mert a Kállay-liget, az ujszegedi park környékezik s hogy ott népfürdő, poliklinika könnyen felállíthatóvá válik, hogy a népház lesz annak kulturális központja, a maga színpadával, moziállal, könyvtárával s mindazokkal az attribútumokkal a mi a felnőttek továbbképzését nyújtani képes.

A felépítendő központi épület és családházak tervét Ybl Lajos lovag műépítész készítette el. Tiszta magyar stílusú házakat akartunk és e tervek művészi kivitelük mellett ennek a feltételnek megfeleltek. Már most az építkezés volt soron. Sajnos, a liga anyagi ereje akkor nem volt még olyan jelentős, hogy ilyen nagy összeget igénylő vállalkozásba bele mehetett volna.

Magunknak kellett tehát előteremteni a szükséges költséget. De honnét? Első segítségünk a Fehér-kereszt Egyesület szegedi egyesülete volt, amelynek akkori vezetői: dr. Pálffy József és néhai Worzskowsky Károlyné látva, hogy az »Árpád Otthon« törekvései az egyesület rendeltetésével azonosak, felajánlották annak 40.000 koronányi, évek hosszú során összegyűjtött vagyonát. Ez hatalmas lendületet adott a kivitel lehetőségének és követendő példának is szolgált. Néhai Koós Elemér, a Szeged-Csongrádi Takarékpénztár igazgatója közölte, hogy az intézet 20.000 koronás alapítványát az otthon céljaira adja, amely alapítvány az állami gyermekmenhely államköltségén történt felépítése folytán ott fölöslegessé vált. És serényen folytak az adományok egyesületektől, magánosoktól, úgyhogy az építéshez csakhamar hozzá lehetett fogni. Egy év sem kellett s 1908-ban megnyitottuk az Árpád Otthont gróf Edelsheim-Gyulai Lipót, Karsay Sándor és a város előkelő közönségének jelenlétében. A központi emeletes épületben volt az iskola, az iroda, az igazgatói lakás, orvosi szoba, a raktár, két családi házban 40 tanuló, két állami tanító, mint család fő vezetője mellett s az istállóban egy kis tehén, néhai Gerliczy Ferenc báró ajándéka, amelynek nyakára én szíjaztam fel néhai családi birtokom utolsó maradványát: egy jóhangu kolompot. Az intézet vezetése Füzessy Márton áll. iskolai igazgató kezébe került (az állami tantervket a kultuszminisztérium bocsátotta rendelkezésünkre). Soha alkalmasabb embert erre a célra! Ő aztán csodákat művelt. Nemcsak a növendékek atyai szeretettel való fegyelmezésében, de az intézet gazdasági berendezkedésében is. Egy-kettőre kettőre alakította a házak tájékát, megkezdődött a mezei munka, gyümölcsfa-, szőlőültetés, megszerzett minden gazdasági eszközt, nagyobb-

részt adományokból, lovacska került a tehén mellé az istállóba, fajdisznók az ólba, sőt kecske is pórásra. Fajbaromfi sétált az udvaron s hangos lett a magános ház tája, a züllött, uccán összeszedett gyerekek pedig énekszóval, nagy passzióval ástak, kapáltak, ültettek, mert az igazgató urnak az volt a jelszava: akkor esztek, ha termeltek!

Ezeket az ágról szakadtakat gróf Vay Gáborné szedte össze Budapesten, aki olyan apostoli buzgalommal járta a pincelakásokat, a külvárosok lebujait és vitték kézenfogva saját budai palotájába ezeket a Ravacholoknak készülő éhező, didergő senki fiait, hogy néha már el se férték nála s a liga kétségbeesetten küldte hozzánk a sürgönyöket. Hogy van-e még hely az Árpád Otthonban és hogy tönkre kell mennie, ha ez így megy tovább. És mi még a fürdőszobát is meg raktuk gyerekekkel, akik eleinte szökődtek s éjjel felkaptak az ott haladó tehervonatokra, de olyan szerencsétlenül, hogy aki Temesvárra való volt, Budapest felé szökött, aki meg Budapestre igyekezett Makóra jutott s mivel mindig az lett a dolog vége, hogy visszahozták őket, abbahagyták a szokási kísérleteket és hozzászótkak, hogy nekik is van, ahova tartoznak, ahol jól bánnak velük, hozzászótkak a munkához s a munka öröme, sikere leolvastotta lelkükről a nyomor fojtogatásának durva kérgét.

Uj családi házról kellett gondoskodnunk, a harmadikról, amit csakhamar fel is építettünk néhai Thielen Anna bárónő jótékonyágából, aki habár Bécsben lakott, több jótékony alapítványt tett és annyira szerette a magyarokat és főként Szegedet, hogy ide jött s megtanult magyarul. Ez a család-ház — úgy hiszem — máig is az ő nevével viseli.

Immár hozzáfoghattunk tehát a minta-falu megteremtéséhez. Széleskörű tárgyalások indultak a nagy gyárak, ipartelepek vezetőségeivel az üzemek létesítésére, hiszen kisebb számú képzett munkásunk 1—2 év alatt már rendelkezésre állt volna. Arra gondoltam, hogy új iparágakat kellene itt meghonosítani, olyanokat, amelyek behozatali mérlegünket megjavítanák, hiszen most fölöslegesen dobáljuk ki a magyar milliókat idegen ipartermékekért. És legszebb terveink és legszorgosabb munkánk közepette egy szép napon kiesett a kezünk-ből az egész!

A gyermekbiróság életbeléptetésével kiderült, hogy a javító nevelésre itélt ifjúkori bűnözők elhelyezésére nincsen hely, mert arról gondoskodás nem történt, miért is a liga felsőbb nyomásra kénytelen volt e célra átengedni az Árpád Otthont, bérbe adván azt 10 esztendőre az igazságügyi-minisztériumnak. Sírni szerettünk volna s növendékeinket gyors tempóban áttelepítettük a Szilágyi-Otthonba, amely kibővített.

Árpádfalva megteremtésének eszméje tehát tíz esztendőre lekerült a napirendről, de vissza se került többé. Az Árpád Otthon sorsa a magyar falu terve most jutott eszembe, mikor olvastam a falufejlesztési kongresszus készülődését és azt, hogy a szegedi árvíz ötven éves évfordulóján csak emlékünnepeket tartott a város s az ujjászületés félszázados fordulóját majd csak pár év múlva rendezi. Vajjon nem volna-e jó, ha a város ennek a programjába felvenné Árpád — vagy akár Radomér-falva megteremtésének eszméjét.

A Szegedi Légszeszgyár és Villamtelep igazgatósága mélyen megrendülve tudatja, hogy vállalatunknak két évtizeden át volt hűséges, odaadó tisztviselője

Kovács István

főkönyvelő ur

f. hó 7-én délután váratlanul elhunyt.

A megboldogultat f. hó 9-én, csütörtökön délután 5 órakor a belvárosi temető halottasházából helyezik örök nyugalomra.

Szeged, 1929 május hó 8-án.

Emlékét kegyelettel őrizzük.